

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Кафедра практичної психології

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
Декан Педагогічного факультету
Олефіренко Т.О.
«28» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

Психологія професійних деструкцій
освітнього рівня магістр

(назва освітнього рівня)

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 053 Психологія

(код і назва спеціальності)

ОПП Практична психологія

Шифр за навчальним планом ППО5

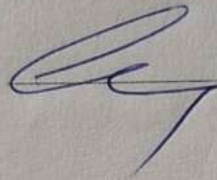
Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Психологія професійних деструкцій», затверджена Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова, протокол № 4 від 27.10.2022 р.

Розробник: *Унінець І.М.*, професор кафедри практичної психології, доктор філософії (PhD), доктор економічних наук, професор

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри практичної психології

«26 » серпня 2024 року, протокол №1

Завідувач кафедри

проф. Митник О.Я.

I. Опис дисципліни
Шифр дисципліни ПП05

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів -3		Методи навчання: Пояснювально-ілюстративні методи, інтерактивні методи, розв’язування психологічних завдань, рольовий тренінг
Спеціальність (код, назва) 053 Психологія («Практична психологія»)	Загальна кількість годин - 90		
	Денна	Заочна	
Освітній ступінь: «магістр» (освітньо-наукова програма)	Лекції:		
		6	
	Семінарські (практичні) заняття:		
Нормативна		6	
	Лабораторні заняття:		
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-й			Форми поточного контролю: МКР, ІНДЗ
	Індивідуальна робота:		
Семестр: 3-й			
	Самостійна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: - самостійна робота		78	Форма підсумкового контролю: іспит
	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
Мова навчання - укр.		16%:84%	

Предмет вивчення навчальної дисципліни: зміст та сутність професійних особистісних та професійних деструкцій особистості та шляхи їх профілактики, корекції та подолання.

Міждисциплінарні зв'язки Зміст курсу «Психологія професійних деструкцій» тісно пов'язаний із такими дисциплінами як «Психологія

управління», «Психологія особистості», «Психологічне консультування», «Основи психокорекції»

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є забезпечення системи психологічних знань з природи професійних деструкцій, особливостей їх протікання, різновидів, формування навичок їх корекції та профілактики

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психологія професійних деструкцій» є:

- сформувати уявлення про типи, види, стадії розвитку професійних деструкцій;
- розкрити зміст понять: «психологія професій», «конфліктна ситуація», «стратегії корекції професійних деструкцій»;
- визначити методи та підходи щодо вивчення професійних деструкцій;
- розкрити діагностичні методики щодо виявлення професійних деструкцій, вміння обирати стратегію поведінки в конфлікті, тощо;
- охарактеризувати психологічне забезпечення та умови корекції професійних деструкцій.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПР2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів. ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість. ПР11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності. ПР12. Здатність демонструвати знання методики викладання психології, що є підґрунтям для побудови розвивального освітнього простору на заняттях у ЗВО. ПР14. Здатність будувати (розробляти): різноманітні технології розвивальних впливів на особистісно-професійний розвиток людини: технології ігromodelювання, технології психоконсультування, психокорекційні	ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо. СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу) з використанням науково верифікованих методів та технік. СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи

1	Тема 1. Сутність професійних деструкцій. Основні підходи до вивчення предмету.	0,5	0,5			10
2	Тема 2. Професійне самавизначення особистості.	1,5	0,5	1		10
3	Тема 3. Специфіка професійної деформації та професійні деструкції.	1,5	0,5	1		10
4	Тема 4. Емоційне вигорання та професійні деструкції.	1,5	0,5	1		10
5	Тема 5. Кризи професійного розвитку та професійні деформації.	2	1	1		10
6	МКР № 1					
Разом за змістовим модулем 1:		6	3	4		50
Змістовий модуль II. Профілактика та корекція професійних деструкцій.						
7	Тема 6. Психологічний супровід професійного становлення особистості.	1	1			10
8	Тема 7. Профілактика емоційного вигорання професійної діяльності.	2	1	1		10
9	Тема 8. Психологічне консультування в ситуаціях професійних деструкцій.	2	1	1		8
10	МКР № 2					
Разом за змістовим модулем 2:		6	3	2		28
Разом годин:		12	6	6		78

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	3.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Модуль I <i>Загальна теорія професійних деструкцій</i>		
1.1	Тема 1.1 Сутність професійних деструкцій. Основні підходи до вивчення предмету. Поняття про сутність професійних деструкцій. Теоретичні підходи до вивчення професійних деструкцій. Наукові підходи до вивчення професійних процесів особистості. Теоретичні основи професійного становлення особистості <i>Рекомендовані інформаційні джерела 5;8;12;15.</i>	1	0,5
1.2	Тема 2. Професійне самовизначення особистості. Сутність професійного самовизначення. Модель професійного самовизначення. Професійне самовизначення на різних стадіях розвитку особистості. Конфлікти професійного самовизначення.	1	0,5
1.3.	<i>Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15</i> Тема 1.3. Специфіка професійної деформації та професійні деструкції. Поняття професії. Психологічна класифікація професій. Класифікація навчальних та інших професій. Професіографія як засіб вивчення професій. Методи професіографічних досліджень.	1	0,5
1.4.	<i>Рекомендовані інформаційні джерела 5;8;12;15.</i> Тема 1.4. Емоційне вигорання та професійні деструкції. Сутність емоційного вигорання особистості. Основні поняття емоційного вигорання. Емоційне вигорання та професійна діяльність. Емоційне вигорання та залежності. Емоційне вигорання та трудовий стрес.	1,5	0,5
1.5.	<i>Рекомендовані інформаційні джерела 5;8;12;15.</i> Тема 1.5. Кризи професійного розвитку та професійні деформації. Сутність проблеми Типологія кризи особистості.	1	0,5

2.1.	Методики вивчення професійних криз. Фактори детермінації кризи професійного зростання. Психологічні особливості криз особистості. <i>Рекомендовані інформаційні джерела 5;8;12;15</i>	1	0,5
2.2.	Модуль 2. Профілактика та корекція професійних деструкцій. Тема 2.1. Психологічний супровід професійного становлення особистості. Психологічний супровід професійного становлення на стадії адаптації. Психологічний супровід професійної освіти. Психологічний супровід на стадії професіоналізації. Психологічний супровід на стадії майстерності. Психологічний супровід на етапі завершення професійної діяльності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела 10;14;16;21.</i>	1	1
2.3.	Тема 2.2. Профілактика емоційного вигорання професійної діяльності. Причини та наслідки емоційного вигорання особистості. Прояви емоційного вигорання у професійній діяльності . Робота психолога у випадках емоційного вигорання особистості. Тренінг подолання емоційного вигорання. <i>Рекомендовані інформаційні джерела 10;14;16;21</i> Тема 2.3. Психологічне консультування в ситуаціях професійних деструкцій. Розвиток психологічного профконсультування. Основні напрями професійного консультування. Типи професійного консультування. Психодіагностика професійних деструкцій. <i>Рекомендовані інформаційні джерела 4;13;22;25</i>	1,5	0,5

4.2. Плани семінарських, практичних, лабораторних занять

Модуль I Загальна теорія професійних деструкцій

Тема 1.1 Сутність професійних деструкцій. Основні підходи до вивчення предмету.

- 1.Поняття про сутність професійних деструкцій.
- 2.Теоретичні підходи до вивчення професійних деструкцій.
- 3 Наукові підходи до вивчення професійних процесів особистості.
- 4.Теоретичні основи професійного становлення особистості
5. Основні тенденції розвитку професійних деструкцій

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Тема 1.2. Професійне самовизначення особистості.

- 1.Сутність професійного самовизначення.
- 2.Модель професійного самовизначення.
3. Професійне самовизначення на різних стадіях розвитку особистості.
- 4.Конфлікти професійного самовизначення.

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Тема 1.3. Специфіка професійної деформації та професійні деструкції.

- 1.Поняття професії.
- 2.Психологічна класифікація професій. Класифікація навчальних та інших професій.
3. Професіографія як засіб вивчення професій.
- 4.Методи професіографічних досліджень.
5. Рівні професійних деструкцій

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Тема 1.4. Емоційне вигорання та професійні деструкції.

- 1.Сутність емоційного вигорання особистості.
- 2.Основні поняття емоційного вигорання.
3. Емоційне вигорання та професійна діяльність.
4. Емоційне вигорання та залежності. Емоційне вигорання та трудогоїзм.

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Тема 1.5. Кризи професійного розвитку та професійні деформації.

- 1.Сутність проблеми. Типологія кризи особистості.
- 2.Методики вивчення професійних криз.
- 3.Фактори детермінації кризи професійного зростання.
- 4.Психологічні особливості криз особистості.
5. Професійна стагнація та вивчена безпорадність.
6. Професійне відчуження як деструкція за професійним спрямуванням.

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Модуль 2. Профілактика та корекція професійних деструкцій.

Тема 2.1. Психологічний супровід професійного становлення особистості.

- 1.Психологічний супровід професійного становлення на стадії адаптації.
- 2.Психологічний супровід професійної освіти.
- 3.Психологічний супровід на стадії професіоналізації.
- 4.Психологічний супровід на стадії майстерності.
- 5.Психологічний супровід на етапі завершення професійної діяльності.

Рекомендовані інформаційні джерела: 10;14;16;21.

Тема 2.2. Профілактика емоційного вигорання професійної діяльності.

- 1.Причини та наслідки емоційного вигорання особистості.

- 2.Прояви емоційного вигорання у професійній діяльності .
- 3.Робота психолога у випадках емоційного вигорання особистості.
- 4.Тренінг подолання емоційного вигорання.

Рекомендовані інформаційні джерела: 5;8;12;15.

Тема 2.3. Психологічне консультування в ситуаціях професійних деструкцій.

- 1.Розвиток психологічного профконсультування.
- 2.Основні напрями професійного консультування.
- 3.Типи професійного консультування.
- 4.Психодіагностика професійних деструкцій.

Рекомендовані інформаційні джерела:4;13;22;25

4.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Зміст завдання	Форма звітності
1.	Складання структури професійних деструкцій в сучасній науці. Підбір висловів відомих вчених-психологів про природу професійних деструкцій.	Доповідь на пр.з. №1
2.	Складання рекомендацій для педагогів щодо поведінки на різних етапах розвитку професійної деструкції, враховуючи динаміку та механізми вирішення конкретного особистості.	Доповідь на пр.з. №2
3.	Складання програми діагностики професійних деструкцій особистості.	Презентація на пр.з. №3
4.	Розробка програми подолання професійних деструкцій в організаціях. Розробка рекомендацій для правильного аналізу професійної деструкції в установі та вибору правильної стратегії поведінки.	Доповідь на пр.з. №4
5.	Вивчення технологій вирішення конфліктів в освітніх установах, які ведуть до деформацій та деструкцій.	Презентація ІНДЗ
6. 7.	Складання програми профілактики професійних деформацій. Складання словника термінів з курсу. Презентація: «Шляхи вирішення та профілактики професійних деструкцій»	Доповідь, реферат Розробка рекомендацій

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Доповіді, презентації студентів на лабораторних заняттях, виконання ІНДЗ, двох МКР (тестовий контроль знань студентів).

Використання методів самостійної роботи студентів по осмисленню та засвоєнню матеріалу – самостійний пошук інформації, конспектування першоджерел, ведення психологічних тематичних словників, здійснення самодіагностики, підбір методик.

Модульна контрольна робота № 1

1. Професійна деформація та професійна деструкція поняття:

- А) тотожні; б) не тотожні.

2. Особистісні зміни протягом професійної діяльності розглядались в роботах:

- А) К.Юнга, І.Ялома, Е.Еріксона;
Б) Н.Пов'кель, І.Булах, О.Митник;
В) Е.Берн, Р.Чалдіні, К.Томас.

3. Будь-який трудовий процес може бути пов'язаний з професійною деформацією.

- А) згоден; б) не згоден.

4. Одним із провідних вчених з питань професійних деструкцій сучасний вчений:

- А) Е.Ф.Зеєр;
Б) С.Я.Рубінштейн;
В) К.Роджерс.

5. Деструкція в перекладі з латинської означає:

- А) руйнування структури професійної діяльності та особистості;
Б) погіршення стосунків з оточуючими.
В) погіршення якості життя особистості працівника.

6. Професійні деструкції безпосередньо впливають на:

- А) продуктивність та задоволеність праці;
Б) взаємодії з друзями;
В) погіршення якості життя особистості працівника.

7. Професійні деструкції є однією з трьох фаз:

- 1) професійного розвитку;
2) професійної деформації.

8. Професійна деструкція має:

- а) позитивний, або негативний характер;
б) в залежності від стратегії деформація може носити або негативний, або позитивний характер;
в) тільки негативний характер.

9. До зовнішніх факторів професійної деформації відносяться:

- А) напружені умови праці, високі вимоги, висока відповідальність, несприятливе розташування робочого міста;
Б) несприятливі погодні умови, невчасну відпустку, авторитарний керівник.

A)згоден; б)не згоден

А) Загальнопрофесійні, спеціальні, професійно –типологічні, індивідуальні;

В) особистісний, духовний, ментальний, професіональний.

А)підвищення соціально – психологічних компетенцій, аутокомпетенції, діагностику професійних деформацій, профілактику професійної дезадаптації початківця тощо.

В) збільшення кількості перевірок, постійні індивідуальні консультації з психологом, відмови від обідньої перерви.

А) кризи само сприйняття, криза середнього віку, криза самоідентичності;

В) криза нереалізованості, криза спустошеності, криза безперспективності.

В)у людей, які працюють з людьми (лікарі, педагоги, представники сфери обслуговування)

В) взаємообумовлені поняття.

2. Навести позитивні та негативні наслідки такого явища, як емоційне вигорання особистості:

Негативні

3.Розробити програму з корекції професійних деструкцій (мета , основні напрями, цілі)

4.Розробити семінар - тренінг для проведення з метою корекції професійних деструкцій (4 -5 вправ описати)

5.2. **Форми і методи підсумкового контролю**

Форма підсумкового контролю – іспит.

Питання до іспиту

1. Сутність та зміст професійних деструкцій.
2. Професійні деформації: причини та протікання.
3. Професійні деструкції в працях вчених.
4. Основні підходи до вивчення теорії професійних деструкцій.
5. Теоретичні основи професійного становлення особистості.
6. Особливості професійних деструкцій навчальних професій.
7. Сутність професійного самовизначення.
8. Модель професійного самовизначення.
9. Професійне самовизначення на різних стадіях розвитку особистості.
10. Конфлікти професійного самовизначення.

11. Внутрішні конфлікти особистості та професійні деструкції.
12. Прояв професійних деструкцій на робочому місці.
13. Поняття професії.
14. Психологічна класифікація професій.
15. Класифікація навчальних та інших професій.
16. Професіографія як засіб вивчення професій.
17. Методи професіографічних досліджень.
18. Сутність емоційного вигорання особистості.
19. Основні поняття емоційного вигорання.
20. Емоційне вигорання та професійна діяльність.
21. Емоційне вигорання та залежності. Емоційне вигорання та
трудогоїзм.
22. Кризи професійного розвитку та професійні деформації.
23. Сутність проблеми емоційного вигорання.
24. Типологія криз особистості.
25. Методики вивчення професійних криз.
26. Фактори детермінації кризи професійного зростання.
27. Психологічні особливості криз особистості.
28. Сутність психологічного супроводу професійного становлення
особистості.
29. Психологічний супровід професійного становлення на стадії
адаптації.
30. Психологічний супровід професійної освіти.
31. Психологічний супровід на стадії професіоналізації.
32. Психологічний супровід на стадії майстерності.
33. Психологічний супровід на етапі завершення професійної
діяльності.
34. . Профілактика емоційного вигорання професійної діяльності.
35. Причини та наслідки емоційного вигорання особистості.
36. Прояви емоційного вигорання у професійній діяльності .
37. Робота психолога у випадках емоційного вигорання особистості.
38. Сутність та етапи тренінгу подолання емоційного вигорання.
39. Психологічне консультування в ситуаціях професійних
деструкцій.
40. Розвиток психологічного профконсультування.
41. Основні напрями професійного консультування.
42. Типи професійного консультування.
43. Психодіагностика професійних деструкцій.
44. Рівні професійної деформації особистості.
45. Фактори детермінації кризи професійного розвитку.
46. Психологічні особливості професійних деформацій.
47. Співвідношення професійних деформацій та професійних
деструкцій.
48. Оцінка професійно – психологічного потенціалу особистості.
49. Методи дослідження в психології професії.
50. Професійно обумовлена структура особистості.

51. Погляди класичних психологів на професійні процеси особистості (С.Я.Рубінштейн, К.Роджерс, К.Юнг, І.Ялом та ін..)
52. Погляди сучасних психологів на проблеми професійних деструкцій (Е.Зеєр та ін..)
53. Вплив професійних деструкцій на продуктивність праці.
54. Кризи професійного становлення.
55. Вплив професії на професійні деструкції.
56. Емоційне вигорання та професійні деструкції особистості.
57. Напрями роботи психолога з проявом професійних деструкцій.
58. Внутрішні фактори професійної деструкції є
59. Зовнішні фактори формування професійних деструкцій.
60. Основні напрями індивідуального консультування особистостей з проявами професійних деструкцій.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Вимоги до знань та умінь студентів	Максимальна кількість балів, оцінка за шкалою ECTS
Повно й ґрунтовно володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого. Простежувався зв'язок теоретичного матеріалу з практикою.	A: 90 – 100 б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом, в логічній послідовності передає знання першого та другого модуля з відповідним аналізом й узагальненням вивченого.	B: 80 – 89 б.
Свідомо володіє знаннями, фактичною інформацією та поняттєвим апаратом. Проте відсутня логічна послідовність у викладі матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	C: 70 – 79 б.
Знання модулів передаються зазубреними з підручників (з конспекту) фразами. Відсутня логічна послідовність у викладі навчального матеріалу, відсутні певні висновки щодо викладеної інформації.	D: 65 – 69 б.
Знання модуля передаються тільки за допомогою певних	E: 60 – 69 б.

питань з боку викладача.	
--------------------------	--

Розрахунок максимальної кількості балів, що присвоюються студентам

Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць до розрахунку	Всього
Робота на семінарському (практичному) занятті (в тому числі доповідь, виступ, повідомлення, участь у дискусії)	4	4	16
ІНДЗ	24	1	24
Модульна контрольна робота	10	2	20
максимальна кількість балів 60			

40 балів – за екзамен

Разом за курс: 60 б. + 40 б. = 100 б.

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Навчально-методична картка курсу «Психологія професійних деструкцій» (3 семестр)

Разом: 90 год., із них 6 год. – лекції, 6 год. – семінарські заняття, 78 год. – самостійна робота.

[illegible]

[illegible]

Теми	Тема 1. Сутність професійних деструкцій. Основні Тема 2. Професійне самавизначення особистості. Тема 3. Специфіка професійної деформації та професійні деструкції. Тема 4. Емоційне вигорання та професійні деструкції. Тема 5. Кризи професійного розвитку та професійні деформації.	Тема 6. Психологічний супровід професійного становлення особистості. Тема 7. Профілактика емоційного вигорання професійної діяльності. Тема 8. Психологічне консультування в ситуаціях професійних деструкцій.
Модулі	І модуль	II модуль
Самостійна робота	ІНДІВ	Розробка програми подолання професійних деструкцій в організаціях.
Поточний	МКР № 1 24.02.	МКР № 2 24.03

контроль		
Підсумковий контроль	іспит	

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Бочелюк В. Й. Психологічні основи професіоналізації особистості в умовах освітньої взаємодії : монографія / В. Й. Бочелюк, Н. Є. Завацька та ін.. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2014. – 226 с
2. Карамушка Л. М., Гнускіна Г.В. Психологія професійного вигорання підприємців . Київ : Логос, 2018. 198 с.
3. Левицька Т. Професійні деструкції особистості психолога в умовах практичної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2016. № 4. С. 128-136.
4. Погрібна А.О. Захисно-копінгова поведінка як чинник емоційного вигорання вчителів шкіл-інтернатів для дітей з вадами інтелекту. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» (053 – Психологія). Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, 2017. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, 2017.
5. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію : навч. посібник : рекомендовано МОН України. К.: Каравела, 2019. 233 с.
6. Соціально-психологічні засади становлення екологічно орієнтованого способу життя особистості: монографія / За ред. Ю. М. Швалба. К. : Педагогічна думка, 2015. 216 с
7. Тесленко В. Психологічні засади профілактики синдрому професійного вигорання педагогічного персоналу закладів загальної середньої освіти різних форм власності. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія. Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК». Київ, 2021.
8. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.
9. Чемодурова Ю.М. Психологічні умови подолання професійних деформацій практичних психологів у системі післядипломної освіти. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР, Запоріжжя, 2018.
10. Michael B First, Geoffrey M Reed, Steven E Hyman, Shekhar Saxena. The development of the ICD-11 Clinical Descriptions and Diagnostic Guidelines for Mental and Behavioural Disorders. World Psychiatry. 2015 Feb, 14(1).

Допоміжні:

1. Акмеологія з основами психології кар'єри: Навч.-метод. посібн. / О.М. Гавалешко (уклад.). Чернівці: Рута, 2004. 84 с.
2. Бондаренко І.І. Психологічні умови ефективної професійної адаптації психологів-початківців: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2004. 19 с.
3. Бондаренко О. Ф. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми професійної підготовки психологів–практиків.// Практична психологія та соціальна робота. К., 2003. № 4. С. 8 -11.
4. Варфоломєєва О.В. Психолого-акмеологічне забезпечення професійного становлення психотерапевта. Актуальні проблеми психології. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Максименка. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. Вип. 6. С. 39 – 44.
5. Василькова О.І. Сучасні проблеми психології криз професійного розвитку вчителя. Актуальні проблеми психології. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Максименка. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. Вип. 7. С. 60 – 68.
6. Вілюжаніна Т.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2006. 22 с.
7. Вірна Ж. П. Основи професійної орієнтації. Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2003. 156 с.
8. Воляннюк Н.Ю. Психологічні засади професійного становлення тренера- викладача: Автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. К., 2006. 34 с.
9. Галецька І.І., Мельник М.М. Особливості емоційного вигорання менеджерів з різним рівнем самоактуалізації. Актуальні проблеми психології. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. / За ред. С.Д. Максименка. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2007. Вип. 6. С. 89 – 95.
10. Карамушка Л.М., Дзюба Т.М. Психологія управління конфліктами в організації (на матеріалі діяльності освітніх організацій). – К. : Науковий світ, 2009. – 268 с.
11. Кириленко О.А. Психологічні детермінанти професійного стресу у представників професії типу "людина–людина": Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.03. Київський Національний університет імені Т.Шевченка. К., 2007. 20 с.
12. Мацегора Я.В. Проблема професійних деструкцій та деформацій працівників правоохоронних органів. Вісник Національного університету оборони України. №2 (33). 2013. С.247-252.

13. Пов'якель Н.І. Профілактика професійної дезадаптації психологів-практиків К.: Шк. світ, 2011.
14. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядипломн. освіти / За наук. ред. Л. М. Карамушки. К.: Фірма ІНКОС, 2005. 366 с.